

Героите от Ботевата чета

Четата на Христо Ботев е една от най-известните български революционни чети, формирана през април 1876 г. от българската революционна емиграция в Румъния. През април емигрантската общност в Бекет решава да подготви въоръжена чета, която да вземе участие в борбата с вековния поробител. За войвода е определен легендарният Христо Ботев – известен революционен деец, поет и журналист, който сам участва в организирането и подготовката ѝ. Четата наброява 205 души. Съставена е от отделни групи доброволци, които се качват от различни румънски пристанища по р. Дунав на австрийския кораб „Радецки“, като пътници за Кладово, Сърбия.

ЗНАМЕНОСЕЦЪТ НИКОЛА СИМОВ – КУРУТО

Никола Симов-Куруто (или Курото) е български революционер и знаменосец на Ботевата чета. Роден е около 1845 г. в Ески Джумая (дн. Търговище), където се прехранва с дребна търговия и развива революционна дейност. Получава смъртна присъда от турската власт и бяга в Румъния. Работи в печатницата на Любен Каравелов в Букурещ и се сприятелява с Христо Ботев.

Първоначално определеният срок за преминаване на Ботевата чета в България не успява да бъде спасен и едва от 16 май 1876 г. последователно в Гюргево, Зимница, Турну Мъгуреле, Корабия и Бекет, четни-

ците на групи започват да се качват на австрийския параход „Радецки“. Нарочно е избран кораб на централноевропейска страна, за да не се предизвикат евентуални усложнения за румънското правителство. Командването на четата предвижда завладяване на кораба и поемане на управлението му в случай, че капитанът откаже да спре на предварително определеното за дебаркиране място.

На 17 май 1876 г., след подадения от Ботев сигнал, четниците се преобличат в униформи, овладяват парахода и войводата „с гол в ръката нож“ заповядва на капитан Англетер да акостира малко преди Козлодуй, северно от местността Крушов баир. Четниците целуват родната земя и от мястото на десанта поемат в походен строй към Козлодуй. Авангардът, под командването на Войновски, се състои от около 30 души, а след него се движи щабът със знамето и Никола Симов, заедно със сигналистите. Организиран са и странични походни застави.

Още първите преки впечатления на четниците от „въстанието“ във Врачанския революционен окръг обаче са твърде неблагоприятни. Никой нищо не е чувал за никакво въстание, затова четата без почивка и в ускорен марш се насочва към Врачанския балкан. Въстанието в IV Революционен окръг вече е вдигнало на бойна нога не само редовните турски гарнизони по цялата територия на България, но и башибозука. И срещу четата веднага са предприети нападения от силни башибозушки отряди, но добре организираното охранение

на първо време я предпазва от загуби. Тя преминава през селата Алтимир и Борован и след 50 километров марш спира при с. Оходен. На 18 май четата е обкръжена от турците и са убити близо 30 четници, между които и знаменосецът Никола Симов.

Той е ранен и вероятно по-късно умъртвен на хълма Милин камък, заедно с поп Сава Катрафилов. Знамето е поето от Димитър Стефанов-Казак от Сливен, който се заклева целувайки дръжката на знамето със следа от кръвта на Никола Симов. В квартал Вароша в Търговище е издигнат паметник на героя. В историческия музей на града се съхранява камата му, а домът му е превърнат в къща-музей с експозиция за живота му и за участието му в борбата за освобождението на България.

Търговищката градска библиотека разполага с богата електронна библиография „Никола Симов Куруто – знаменосец на Ботевата чета“ – с книги, статии, части от сборници, сканирани исторически картини, паметници и архивни документи.

Неговото име носят търговищкото туристическо дружество, туристическият дом в града и местност в Преславската планина, североизточно от връх Младост. Във Варна и Търговище има улици с името му. Във Враца улица „Никола Симов“ продължава като улица „Поп Сава Катрафилов“ – в чест на двамата знаменосци от Ботевата чета. През 1966 г. българската държава издава пощенска марка по повод 90 години от смъртта на Никола Симов в тираж от 120 000 броя.

ВОЕННИЯТ КОМАНДИР НИКОЛА ВОЙНОВСКИ

Никола Дончев Войновски е български революционер, превърнал се във военен ръководител на четата на Христо Ботев. Роден е на 9 септември 1849 г. в село Бойновци, Габровско. През 1876 г. завършва Одетското юнкерско (военно-пехотно) училище с чин поручик от руската армия. Определен е за военен ръководител на четата (200 души) на Христо Ботев във Влашко. На 16 май 1876 г. войводата Христо Ботев се качва от Гюргево с група четници на австрийския параход „Радецки“. Разделена на взводове и командвана от Войновски, четата с усилен марш се отправя на юг. На 18 май 1876 г. край село Баница в местността Милин камък води първото сражение и дава първите си жертви. Ръководството на четата решава да се отправи към Балкана.

Сутринта на 18 май Никола Войновски забелязва от няколко страни пеши и конни съединения от башибозуци и черкези. Съзнавайки реалната опасност от обкръжение, той заповядва на авангарда да заеме възвишенията Банин връх и да открие огън по противника. Така дава възможност на основното ядро на четата да се изкачи по източната част на възвишението Милин камък и от удобна позиция да приеме боя. Същевременно е взето решение при първа възможност маршът към Балкана да продължи. До обяд четниците подготвят индивидуални прикрития за отбрана, разполагайки се в три реда един над друг. Първата атака е предприета около 13 ч. от башибозуците от с. Мраморен срещу източните позиции на отряда. Местността е твърде открита, а за мнозина четници това е първата схватка в живота им. Така и атакуващите, и защитниците дават значителни загуби, но все пак неприятелят е отблъснат.

Настъпва и башибозукът от с. Баница към позициите на авангарда на Банин връх. Час след началото на боя, вместо очакваната помощ, от Враца пристигат подкрепления от редовна турска войска, които от дистанция около километър откриват огън с далекобойните си

пушки и с две оръдия. Четниците нямат възможност да отвърнат на огъня и търпят сериозни загуби. Но благодарение на съобразителността на Никола Войновски, още при първата директна атака неприятелят е разпилян с добре организирана стрелба, а по същия начин до вечерта са отбити още две атаки. Близко 30 четници обаче са ранени или убити, между тях и знаменосецът Никола Симов.

През нощта четата успява да се промъкне между турските постове и разделена на две групи, се насочва към по-високия планински гребен Веслец. Всички все още очакват подкрепа от въстаналите българи. На следващия ден, 19 май, необезпокоявани, те почиват на поляните около Веслец и се занимават с бойни упражнения.

Но всички усилия на Войновски да се свърже с апостолите на Трети революционен окръг са напразни. След като безрезултатно чакат през нощта на 19 срещу 20 май подкрепления при с. Косталево, четниците решават най-сетне да продължат движението си към Балкана.

Сутринта на 20 май часовете забелязват башибозушки отреди и редовна войска. Четата бързо се изтегля на най-близката удобна за отбрана позиция в района на връх Околчица. Авангардът, начело с Войновски, заема гребена на Камарата с фронт на север и запад. Останалите, сред които са Ботев и щаба, се съсредоточават при върховете Купена и Околчица.

Редовна турска армия под командването на Хасан Хейри бей атакува левия фланг на отбраната, а срещу останалата част от четата позиции заемат башибозуците. Нападението е отбито със стрелкови огън, след което турците решават да обходят и изолират отделните позиции на четниците. Никола Войновски, отгатнал замисъла на противника, веднага парира тези опити, а башибозушката атака срещу Купена е отхвърлена с контраатака. За да не бъде изолиран и обкръжен, Войновски в крайна сметка изтегля авангарда от първоначалните му позиции и заема кръгова отбрана на Купена. Постепенно цялата чета се концентрира около Купена, Околчица и падината между тях. Ожесточеният бой продължава до свечеряване, когато огънят отслабва, турските войски се оттеглят. Точно по това време, вечерта на 20 май 1876 г., някъде в долината между Купена и Околчица, пада убит Христо Ботев. След смъртта му Войновски е избран за войвода на четата. След като откриват, че са обградени от всички страни и не могат да преминат Искъра при с. Лютиброд, четниците се разделят на три групи. Вече доста разколебани, те дават последен отпор на преследващите ги башибозушки части и се разпръсват. От обръча обаче се измъкват само 15 души, командвани от Войновски, които успяват да достигнат Троянския Балкан, където са разбити на 13 юни. Общо от Ботевата чета загиват към 130 души. Останалите живи са заловени и получават тежки присъди. Никола Войновски пада убит на 15 юни 1876 г. В наши дни в село Чифлик, община Троян, е издигнат паметник на талантливия военен командир на легендарната Ботева чета.

РОДОЛЮБЕЦЪТ И ОБЩЕСТВЕНИКЪТ НИКОЛА ОБРЕТЕНОВ

Никола Обретенов е един от апостолите на Априлското въстание в III-ти революционен окръг, син на баба Тонка, учител и библиотекар, активен член в комитета в Русе, създаден от Левски.

Роден е в град Русчук (дн. Русе) на 28 май 1849 г. в семейството на Тихо Обретенов и на прочутата баба Тонка. Като ученик в местното училище, участва в изгонването от Русчук на гръцкия владика Синесий в размирните времена на църковните борби през 1863 г. През есента на следващата година отива при баща си в гр. Исакча (дн. Румъния), където заедно основават първото българско училище в района, просъществувало до м. март 1866 г.

От ноември 1867 г. Никола Обретенов е библиотекар и член на настоятелството на русенското читалище „Зора“, основано през 1866 г. от Драган Цанков и видни русенски граждани, превърнало се в една от тайните квартири на Българския Революционен Централен Комитет (БРЦК).

На 7 юни 1871 г. Никола Обретенов е поканен от Христо Иванов-Книговеца да се включи в революционната борба като куриер между България и БРЦК в Букурещ. Скоро той заминава за румънската столица да представи препоръките си на председателя на организацията Любен Каравелов.

Една от първите му задачи като член на БРЦК е разработването на нелегален канал за пренасяне на поща, печатни материали и оръжие между Букурещ, Гюргево и Русе. Обретенов става и един от основателите на Русенския революционен комитет, чието учредително заседание е на 10 декември 1871 г. в дома на майка му, баба Тонка.

През пролетта на 1872 г., Никола Обретенов е делегат на събранието в Букурещ, в което участват 25 представители на революционните комитети от България и Влашко. Приет е новият устав на БРЦК. Каравелов е преизбран за председател на комитета в Букурещ, а Васил Левски се упълномощава да създаде Привременно правителство в българските земи отвъд Дунава.

През 1873 г. Никола Обретенов се запознава със Стефан Стамболов, който изразява желание да се включи в борбата като заместник на Васил Левски. През август 1874 г. Никола Обретенов участва в заседанието на БРЦК в Букурещ, което потвърждава председателството

на Каравелов, избира Христо Ботев за секретар и утвърждава Стефан Стамболов като главен апостол в България, заместник на Васил Левски.

До избухването на Старозагорското въстание на 16 септември 1875 г., Никола Обретенов участва дейно в подготовката на Червеноводската чета. След потушаването на въстанието, той се укрива в дома на Карамихайлов, служител в Руското консулство, който успява да органи-

зира бягството му в Румъния. Към средата на ноември 1875 г. е създаден и започва да заседава Гюргевският революционен комитет под председателството на Стефан Стамболов. За секретар е определен Стоян Заимов, а членове са: Панайот Волов, Никола Обретенов, Иларион Драгостинов и други. Заседанията продължават до 25 декември. Решено е да бъде подготвено ново въстание, което да избухне на 11 май 1876 г.

За целта страната е разделена на 4 (а според Обретенов на 5) революционни окръга, като в IV-ти Софийски за главни апостоли са определени Никола Обретенов и Никола Славков. В началото на 1876 г. „апостолите“ се отправят към опре-

делените им революционни окръзи. Никола Обретенов и Георги Апостолов преминават Дунава при Оряхово и се отправят към гр. Враца. Там, отчитайки обстановката, апостолите решават да се върнат в Румъния, за да купят оръжие и при избухване на въстанието да го доставят във Враца с помощта на чета. Никола Обретенов и Георги Апостолов, с помощта на Крайовския Революционен комитет, закупуват оръжие и муниции, а Христо Ботев се заема с организирането на четата.

Така на 17 май 1876 г. заедно с четата, водена от Христо Ботев, Никола Обретенов слиза от парахода „Радецки“ на Козлодуйския бряг. Той участва във всички битки на четата. Редом с Ботев е при смъртта му на 20 май 1876 г. На 3 юни 1927 г., като член на специална комисия, Никола Обретенов установява точното място на гибелта на поета-революционер.

След месец, изпълнен със сражения и смъртни опасности, на 17 юни 1876 г. Никола Обретенов, заедно с другарите си Сава Пенев, Димитър Тодоров и Стоян Ловчалията, са заловени от турската потеря в Балювия хан близо до с. Шипково, Троянско.

Съдът в Търново ги осъжда на смърт. Присъдата е потвърдена и в Русе – смърт чрез обесване. По заповед на султана обаче присъдата е смекчена с вечно заточение в Мала Азия.

Освободен по силата на режима на капитулациите, влязъл в сила според Санстефанския мирен договор от 1878 г., Никола Обретенов се завръща в родината. Той се включва активно в политическия в бошествен живот на вече свободна България. Членува в либералната, по-късно народно-либералната партия, продължавайки сътрудничеството си със Стефан Стамболов. Става окръжен управител в Тутракан, Силистра и Русе. През 1907 г. е избран за народен представител и кмет на дунавския град. Никола Обретенов умира на 10 октомври 1939 г., няколко дни преди официалното честване, организирано от русенското гражданство по случай 90-годишния му юбилей.